

Návykové látky při výkonu povolání, v dopravě

M. Balíková

Zákony ve spojitosti s alkoholem, a jinými návykovými látkami

- Zákon o návykových látkách 167/1998 Sb a další...
- Trestní zákon, trestní zákoník 40/2009 Sb a další...
- Přestupkový zákon 200/1990 Sb a další znění
- Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky NL 65/2017 Sb
- Zákon o provozu na pozemních komunikacích 411/2005 Sb; 233/2013 Sb
Nařízení vlády 41/2014 Sb
- Zákoník práce 262/2006 Sb a další novelizace

Zákon o návykových látkách 167/1998; 273/2013 Sb

Zacházení s návykovými látkami, výroba, prodej,
skladování, evidence. Povolení vydává MZ ČR
Nařízení vlády - seznamy NL 463/2013 Sb

Jednotná úmluva OSN o omamných látkách (ČSSR
přistoupila r. 1961)

Konvence OSN o psychoaktivních látkách (ČSFR 1989)

Omamné látky tříděny do 3 skupin (OL I, II, III)

Psychotropní látky tříděny do 4 skupin (PL I, PL II..)

Prekurzory (efedrin, pseudoefedrin, fenylaceton,
safrol, ergotamin....)

Zákon o NL 167/1998 Sb změna zákona 273/2013 Sb

Novelizace seznamů NL formou Nařízení vlády:
463/2013 Sb; 243/2015 Sb; 46/2017 Sb

V r. 2013 rozšíření o 33 kontrolovaných NL, např.:

- Cathinony (mephedron, butylon, flephedron...)
- Deriváty piperazinů (mCPP...)
- Syntetické kanabinoidy (JWH-018, HU-210....., tzv. „herbal highs“, „Spice products“)
- Ketamin
- Další NL

Zákonné zacházení s NL a prekurzory

Nutné oprávnění právnických / fyzických osob pro zacházení s NL, prekurzory drog, nutná evidence, např. zdravotnické laboratoře, výzkum...

Zákon o prekurzorech drog 272/2013 Sb.

Návaznost na předpisy EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES)

č. 273/2004 o prekurzorech drog

3 kategorie látek dle rizika zneužití (efedrin, HCl...)

Sledování výroby a distribuce prekurzorů

Trestní zákon a jeho doplňky

(Méně závažné činy projednává přestupkový zákon)

- Obecně nebezpečné trestné činy
- Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

Návyková látka: alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování

Drogové delikty jako činy obecně nebezpečné nebo činy hrubě narušující občanské soužití - trestní zákoník:

- nedovolená výroba a nedovolené držení OPL
- nedovolené nakládání s předmětem způsobilým k výrobě drog
- šíření toxikománie
- ohrožení pod vlivem NL

Důraz kladen na ochranu společnosti před rozvojem toxikománie, obchodu, nikoli na komfort uživatelů drog

Drogové delikty jako činy nebezpečné a hrubě narušující občanské soužití

Trestní zákoník 40/2009 Sb § 284 odst. 1, 2
nezákonná držba, přechovávání NL v množství větším než malém - převyšuje běžnou dávku konzumenta, ohled na individuální stadium závislosti

Původní Nařízení vlády 467/2009, 4/2012 Sb co se považuje za množství větší než malé... - zrušeno Ústavním soudem 2013 - nutnost vymezení trestného činu jen zákonem

Judikát NS 13. 3. 2014 - harmonizace pro soudy Stanovisko trestního kolegia NS Tpjn 301/2013: Tab: množství větší než malé individuálních OPL

Spotřební držba - jedna obvyklá dávka - přestupek

Trestní zákon a jeho doplňky

Vztahuje se také na problémy zneužívání NL při výkonu povolání nebo v dopravě

- Ohrožení pod vlivem návykové látky : „uvedeného trestného činu se dopustí ten, kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku
- Opilství a kvazidelikty: „kdo se požitím návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepříčetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán....

ČR legislativa - NL v pracovním procesu, v dopravě:

- *Je zakázáno při výkonu povolání užívat NL anebo se nacházet pod jejich vlivem*
- *Stát popř. zaměstnavatel musí zajistit bezpečnost, eliminovat rizika (zejména doprava, ozbrojené síly, finanční sektor aj.)*
- *Policie popř. zaměstnavatel mohou provádět orientační testy (v dechu a ve slinách)*
- *Lékařské posouzení stavu a odběry pro konfirmace*
- *Toxikologické vyšetření vzorků - odborné směrnice dle zásad dobré laboratorní praxe*

Způsobilst k bezpečnému výkonu povolání

Nežádoucí akutní ovlivnění při práci
Problematická chronická konzumace NL, závislosti
Zajištění bezpečnosti práce, výkonnosti

Testování NL v pracovním procesu:

- nevynucuje přímo zákon
- základem bývá zaměstnanecká smlouva
- zaměstnanec přistupuje na pracovní podmínky
- uchazeč o místo není nucen dát souhlas - nemusí být přijat do zaměstnání
- změny pracovní schopnosti v průběhu zaměstnání, vznik a vývoj závislosti - léčba

Kdy testovat NL při výkonu povolání ?

- 1) Náhodné testy (v dopravě aj.)
- 2) Testy po nehodě, incidentu
- 3) Testy chronické konzumace

European Workplace Drug Testing Society (EWDTS; www.ewdts.org)

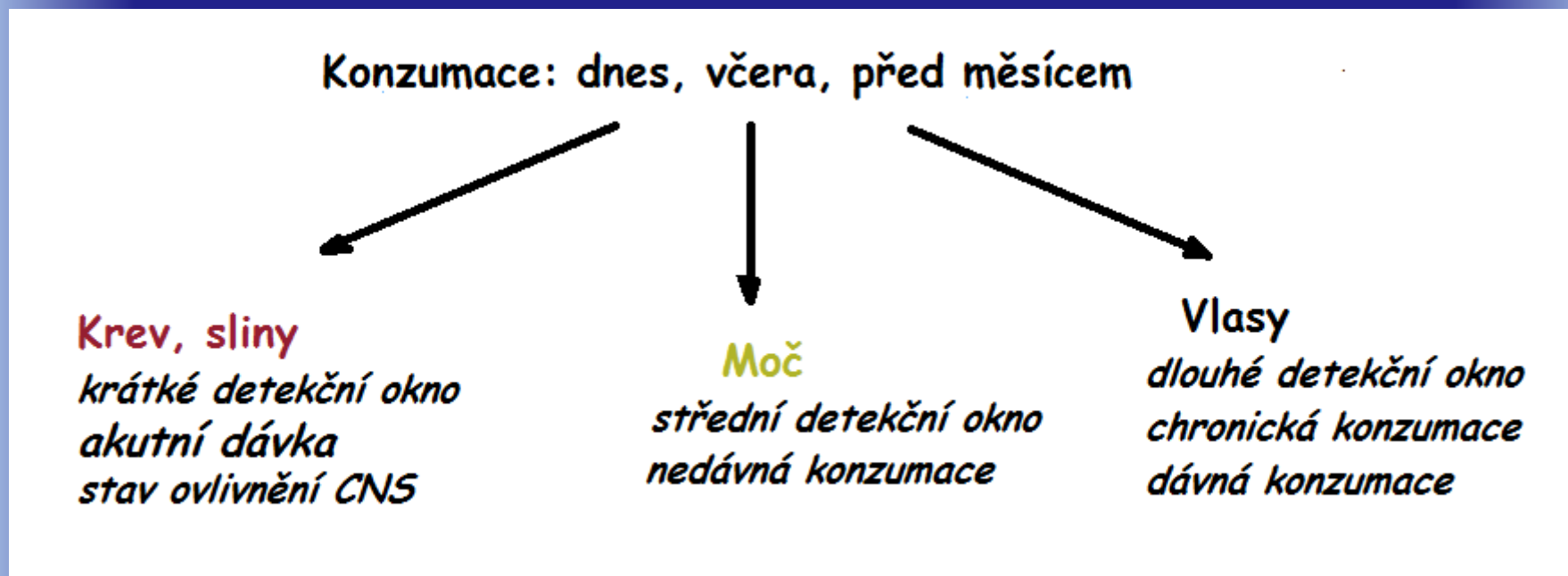
„Guidelines

for Legally Defensible Workplace Drug testing“

Procedurální doporučení pro dobrou laboratorní praxi v rámci individuální národní legislativy

- Guidelines for oral fluid testing
- Guidelines for urine testing
- Guidelines for hair testing
- Guidelines for blood testing

Vzorky podle cíle vyšetření, podle situace

Stav intoxikace při výkonu povolání, řízení vozidel ???
Konzumace drog v privátu - legalita a souvislosti ...
Chronická konzumace a psychické poruchy, závislosti....

Legislativa v dopravě

Obecný zájem: zajištění bezpečnosti účastníků dopravy

- a) Zákony typu „impairment“ – do r. 2013 v ČR
Dokazování snížené způsobilosti
Nejednoznačné, nejasné standardy dokazování
- b) Zákony typu „per se“ – řada zemí
Dokazování přítomnosti drogy v těle řidiče
Definované zakázané drogy – postačí analytický důkaz především v krvi – snížená způsobilost
- c) Kombinace obou principů

Zákony typu per se

Pokročilé testování federálních zaměstnanců v USA
„workplace drug testing“ - jednoznačné definice
legislativní, laboratorní, interpretační

Přechod k těmto zákonům využívajících analytický
důkaz v Evropě i jinde zejména v oblasti „drogy a
doprava“ - specifika na státní úrovni

Testy NL v zaměstnání v Evropě méně rozvinutá
pravidla, více variabilní přístup, např. dle pracovních
vztahů ve firmách

V ČR - trestní zákon - ohrožení pod vlivem NL při
výkonu povolání

Právní problém Dokazování stavu „existence pod vlivem NL“

- Neexistují standardy dokazování snížené způsobilosti či nezpůsobilosti „impairment“
- Nejsou známy jednoduché korelace krevních hladin drog s mírou ovlivnění
- Léty ustálená judikatura pro posuzování jedině NL - ethylalkohol
- Jednodušší interpretace krevních hladin ETOH

Soudní praxe posuzování alkoholu u řidičů v ČR

Hodnocení stavu řidiče podle hladin ve venózní krvi - po dokončení resorpce:

0,2 g/kg neproказuje konzumaci alkoholu

0,2 - 1,0 řízení pod vlivem

> 1,0 g/kg stav vylučující způsobilost

ČR legislativa - odmítnutí testů

- Odmítnutí testů - porušení pracovní kázně, může vést k propuštění zaměstnance
- Odmítnutí u řidiče - klasifikace jako kdyby řídil pod vlivem NL
- Osoba se dopouští přestupku nebo trestného činu je-li pod vlivem NL a vykonává činnost při níž by mohla ohrozit zdraví a životy jiných osob či způsobit majetkové škody

Koncentrace drogy v krvi nemá přímý vztah k účinku

- výskyt různě aktivních metabolitů
- individuální zastoupení metabolitů
- individuální účinky
- tolerance u chroniků
- psychózy
- koktejly drog, léčiv, alkoholu – interakce

Kombinace drog a variabilní účinek

	ETOH	Opiáty	Kokain	THC	Amfet aminy	BZDI
Opiáty	↓↓					
Kokain	↑↓	↑↓				
THC	↑↓	↑↓	↑↓			
Amfet	↑↓	↑↓	↑↑	↑↓		
BZDI	↓↓↓	↓↓	↑↓	↑↓	↑↓	
Barbit	↓↓↓	↓↓	↑↓	↑↓	↑↓	↓↓

Komplikace při hodnocení hladin u řidičů

- Neznámá dávka, frekvence dávek, chronici
- Neznámá doba dávky
- Neznámý způsob aplikace
- Zbytkové koncentrace z minulých dávek
- Koktejly drog, léčiv, alkoholu
- Možnost pasivní expozice

Odhalení nezpůsobitelného řidiče

Dva přístupy:

- Pozorování chování řidiče speciálně školeným policistou (systém DRE) - vznik podezření je dostatečným důvodem k předvedení k lékařskému vyšetření s následným odběrem vzorků pro toxikologii
- Snahy o terénní způsoby detekce drog ve slinách jako pomůcky pro rozhodování policisty - předvedení k lékaři a zajištění vzorků krve a moče pro toxikologii

Místní zákony, kdy smí být řidič testován

- Rakousko: Má-li policie podezření na řízení pod vlivem drog. Náhodné testy nejsou povoleny.
- Německo: Policie smí testovat řidiče i náhodně
Ve vážných situacích řidič nemůže odmítnout poskytnout vzorek krve. Posuzování:
 - a) podle přestupkového zákona - pozitivní test je dostatečný pro uplatnění sankcí
 - b) podle trestního zákona - nestačí pozitivní test, svědecké výpovědi, lékařské posouzení stavu - důkaz opilosti, totální intoxikace - vyšší sankce, vězení, zákaz řízení

Náhodné testování specifikovaných drog u řidičů - Austrálie, Victoria

- Dle silničního zákona je dovoleno náhodně testovat kanabis a amfetaminy ve slinách. Povolení testů odrazuje uživatele-řidiče
- Po pozitivním terénním testu - GC-MS potvrzení v soudní laboratoři (0.5 ml slin, požadovaný nízký LOD metody 1 ng/ml pro aktivní THC)
- U zraněných či zemřelých řidičů - povinné vyšetření alkoholu a nspecifikované drogy

UK: Kombinovaný legislativní přístup k hodnocení bezpečnosti k řízení

Nezákonné řízení:

- 1) Stav „Impairment“ např. také vlivem alkoholu, drog či léčiv
- 2) Nadlimitní krevní hladina ilegální drogy bez ohledu na individuální ovlivnění CNS

Policie může při podezření zastavit řidiče a

- 1) testovat psychomotoriku**
- 2) on site testovat kanabis a kokain**

UK Sankce při řízení pod vlivem drog:

- 1 rok zákaz řízení minimálně
- pokuty bez omezení
- až 6 měsíců vězení
- kriminální záznam
- záznam do řidičského oprávnění na 11 let
- při usmrcení jiné osoby vězení až do 14 let
- vyšší pojistné taxy
- problém s vycestováním např. do USA

Finsko: Kombinovaný legislativní přístup k hodnocení bezpečnosti řízení

- 1) Analytický důkaz přítomnosti specifikované ilegální drogy v krvi řidiče je dostatečný - následné sankce. Povoleny náhodné kontroly
- 2) Nutný důkaz „impairment“ u léčiv aj. Nezpůsobilý stav řidiče k řízení z jakýchkoliv důvodů. Posuzování nálezu léčiv, doklad legálního zdroje (recept), posouzení způsobilosti v souvislostech

DUI - Stav legislativy v Evropě (r. 2000) a krevní cut off hodnoty (ng/ml):

Země	SRN	CH	BE	FR	PL	FI	SE
Matrice	Se	Krev	Plaz	Krev	Krev	Krev	Krev
Delta-9-THC	1	1,5	1	1	2	1	0,3
THCOOH	-	-	-	-	50	5	-
Methamfetamin	25	15	-	50	50	25	-
Amfetamin	25	15	25	50	50	25	30
MDMA	25	15	25	50	50	25	20
Kokain	-	15	25	50	50	10	20
BZEkgonin	75	-	25	-	50	10	20
Morfin	10	15	10	20	20	2,5	5

A. Verstraete, S. A. Legang:
„Drug-Impaired Driving“ pp 352 -359 in
Encyclopedia of Forensic Sciences, ed. J. A.
Siegel and P. J. Saukko, Academic Press
London, 2000.

Hodnocení NL u řidičů v SRN dle silničního zákona

Přestupek - překročení analytických hraničních hodnot:

THC > 1 ng/ml krevního séra

Morfin > 10 ng/ml

Benzoylekgonin > 75 ng/ml

AM/MAM/MDMA/MDE > 25 ng/ml

Trestný čin - rozhodující jsou projevy ovlivnění, nezpůsobilost k řízení, koncentrace sama o sobě není dostačující. Zřetel na silnou individualitu účinků drogy.

Situace v ČR do r. 2013

- 1) Nejasná pravidla, lokální policejní pokyny, kdy a jak testovat drogy za volantem
- 2) Mezilaboratorní disharmonie, neexistují závazné normy, směrnice
- 3) Disharmonie a zmatek v interpretaci toxikologických nálezů. Snahy o zjednodušení a zevšeobecnění, od jakých hladin je řidič pod vlivem - N E L Z E !!!
- 4) Konzumace drog za volantem byla a je v každém případě přestupek - ale interpretace dřívější konzumace ? Trvání ovlivnění/poruch CNS?

Změna silničního zákona v ČR 233/2013 Sb. platnost od 17/8 2013

„...řidič se považuje za ovlivněného takovou NL pokud její množství v krvi řidiče dosáhne alespoň limitní hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem“ - Nařízení vlády 41/2014 Sb

NL/metabolit	ng/ml v séru/plazmě
9-THC	2
Methamfetamin/Amfetamin	25/25
MDMA/MDA	25/25
Kokain/Benzoylekgonin	25/25
Morfin	10

Základní nutná podmínka:

- Je bezpečně prokázána a stanovena koncentrace **individuální psychoaktivní NL** specifickou metodou - **např. THC**
(Metodický pokyn, Věstník MZ ČR 9/2012)
- Neprůkazné je skupinové imunochemické číslo z analyzátoru např. kanabinoidů - kterých?
 - křížové reakce inaktivních metabolitů
 - **nebezpečí falešné positivity**
- Termín semikvantita v imunoscreeingů je matoucí - není známo zastoupení reagujících látek ve vzorku, křížová reaktivita

Novelou „Silničního zákona“ a „Nařízením vlády“ se zjednodušilo posuzování stavu řidiče „pod vlivem“ - nezákonné jednání - přešupek

V justiční praxi je ale vysoká poptávka a ve forenzní praxi se objevují otázky po **míře ovlivnění:**

- zda řidič byl ve stavu vylučujícím způsobilost
- tj. ve stavu totální neschopnosti k řízení
- tj. zda nastal přečin **ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 odst. 1 tr. zák.**

Judikát NS ČR ze dne 12. 5. 2010 čj.
Tdo 449/2010:

Je nezbytné porovnat množství
zjištěné návykové látky v krvi s
1 promilí alkoholu v krvi
průměrného občana

Odborný návrh PL Bohnice:

Míra ovlivnění CNS v porovnání NL
s alkoholem

Hranice mezi terapeutickým rozmezím a
intoxikací zejména u řady léčiv

*Schulz, Schmoldt: Critical Care 2012:
hranice intoxikace pro alkohol 1 g/kg*

Schulz, Schmoldt: Critical Care 2012

Krevní sérové koncentrace

	Terapie Normální	Toxické (od)	Komatózní (od)
Ethanol (g/kg)		1 - 2	3 - 4 (3,5 - 4)
Dronabinol THC (ng/mL)	5 - 10	?	
Methamfetamin	10-50	150 (200-1000)	1000 (10000)

Ústavní znalecký posudek z odvětví psychiatrie a klinické psychologie (8/12 2014) - „Bohnice, P8“

Návrh hodnocení míry ovlivnění dle databáze sérových koncentrací Schulz, Schmoldt 2012

THC v séru řidiče	Hodnocení vlivu
< 2 ng/ml	Bez vlivu
2 - 10 ng/ml	Mírné ovlivnění CNS
> 10 ng/ml	Podstatné ovlivnění - stav vylučující způsobilost

Kritici zákonů per se, tj. s analytickým principem
Psychiatri kritizují tzv. „matematický přístup“
Zdůrazňují individualitu účinku, vývoj tolerance
Zdůrazňují nutnost individuálního vyšetření stavu

Problém v soudní praxi: velká časová prodleva vyšetření u
neurologa či psychiatra (i měsíce po deliktu) často s nulovým
dopadem na delikventa.

Chybí harmonizace lékařského posuzování

Výsledek: recidivisti - pokračování řízení bez oprávnění,
- častá beztrestnost delikventů

Protiargument - rovněž individualita účinků ethylalkoholu -
přesto dlouhodobě aplikované judikatury

Sílí justiční poptávka po určení rizikových mezí
pro další psychoaktivní látky, léčiva

Postupné změny legislativy dle vývoje odborných poznatků, dle výsledku výzkumných studií:

**Vývoj v Norsku - rozšíření per se limitů v krvi
Od r. 2016 celkem pro 28 psychoaktivních látek,
včetně 13 benzodiazepinů, zopiclone, zolpidem....**

Vindenes V. et al: Impairment based legislative limits for driving under the influence of non-alcohol drugs in Norway. Forensic Sci Int. 219 (2012) 1-11.

Strand M. C. et al: Conversion factors for assessment of driving impairment after exposure to multiple benzodiazepines/z-hypnotics or opioids. Forensic Sci Int. 281 (2017) 29-36.

Závěry:

- Konzumace drog akutní i chronická je neslučitelná s bezpečným řízením
- Intoxikovaný řidič je rizikem pro ostatní účastníky dopravy
- Intoxikovaný řidič je nezpůsobilý k bezpečnému řízení - je ve stavu vylučujícím způsobilost
- Jak dokázat stav a míru intoxikace???

Děkuji za pozornost.

mbali@lf1.cuni.cz

Tel. 224967181